

Krystyna Marzec-Holka
Zakład Pedagogiki
WSP Bydgoszcz

Z A Ł O Ż E N I A P R O G R A M O W O - O R G A N I Z A -
C Y J N E K U R A T O R S K I C H O Ś R O D K Ó W
P R A C Y Z M Ł O D Z I E Ż Ą , W O S I E D L U^{1/}

1. W s t ę p

Kuratorskie ośrodki pracy z młodzieżą można uznać za jedną z form doskonalących dotychczasowy system wychowawczy, podejmują bowiem działalność w kierunku planowej organizacji środowiska wychowawczego nieletnich, rodziny, grupy rówieśniczej, środowiska pozaszkolnego i miejsca zamieszkania - osiedla. Wg E.Trempały "... Osiedle mieszkaniowe można w wyniku zbiorowego wysiłku szkoły, instytucji pozaszkolnych i organizacji społecznych przekształcić w racjonalnie zorganizowaną opiekę...", przy czym autor przez opiekę w osiedlu rozumie całokształt podejmowanych działań przez odpowiednie instytucje lub osoby w celu zaspokojenia codziennych potrzeb oraz stworzenia niezbędnych warunków rozwojowych dla dzieci i młodzieży^{2/}. Kuratorskie ośrodki pracy z młodzieżą są wspomagane przez szkoły^{3/} i siły społeczne osiedla w realizacji swych podstawowych zadań; udzielaniu pomocy w usuwaniu zaniechań wychowawczych, podnoszeniu poziomu kultury osobistej, wyrównywaniu zaległości w nauce, wyrabianiu nawyku do pracy, udzielaniu pomocy w rozwiązywaniu trudności życiowych oraz udzielaniu niezbędnej pomocy materialnej^{4/}.

2. G ł ó w n e z a ł o ż e n i a p r o g r a m o w e o ś -
r o d k ó w k u r a t o r s k i c h w ś w i e t l e
l i t e r a t u r y

Działalność ośrodków kuratorskich w myśl założeń Ministerstwa Sprawiedliwości winna skupiać się w pierwszym rzędzie na

profilaktyce i resocjalizacji. Literatura fachowa w różny sposób ujmuje pojęcie "zapobiegania przestępczości". J.Bafia np. na podstawie literatury radzieckiej z zakresu przestępczości i patologii społecznej formułuje ogólną definicję, iż zapobieganie przestępczości to "... zamierzenia mające na celu doskonalenie życia społecznego w postaci ogólnej polityki społecznej ... oraz polityki tworzenia i stosowania prawa, w tym i prawa karnego, jak też techniki zapobiegania popełnianiu przestępstw ..." ^{5/}. Zapobieganie przestępczości to zatem programowanie działań ukierunkowanych na zmianę przyszłości, to integracja społeczeństwa do poziomu społeczeństwa wychowującego o wyższym stopniu socjalizacji, kultury życia, to wychowanie obywateli w szacunku do zbiorowości, pracowitości itd. J.Bafia wymienia dwa kierunki działań zapobiegających przestępczości. Pierwszy kierunek to cały zespół środków zwalczania przestępczości, w ramach którego występują wszystkie postacie środków o charakterze przymusu, drugi kierunek nastawiony jest natomiast na kształtowanie postaw społecznie pożądanych ^{6/}.

Ośrodki kuratorskie pracy z młodzieżą można zaklasyfikować do "ośrodków przebudowy życia społecznego, w swoich założeniach winny bowiem kształtować postawy obywatelskie i postawy o wzorach socjalistycznych, negujących pasożytniczy tryb życia, przestępstwa, alkoholizm wśród nieletnich uczęszczających do ośrodków.

Można przyjąć, iż profilaktyka podejmowana przez ośrodki obejmuje wszelką działalność wychowawczą na terenie ośrodka, w rejonie szkolnym, osiedlu, zapobiegając zjawiskom niekorzystnym z wychowawczego punktu widzenia" ^{7/}.

Zadaniem profilaktyki społecznej wg A.Kamińskiego jest redukcja niedostosowania społecznego, wykolejeń, patologii społecz-

nej, zapobieganie stanom zagrożenia moralnego, zdrowotnego, kulturalnego i społecznego oraz ochrona jednostki lub grupy przed niepożądanymi odchyleniami od stanów normalnych^{8/}. Działalność profilaktyczna realizowana przez ośrodki zmierzać winna w kierunku łączenia elementów profilaktyki społecznej i wychowawczej w celu rozpoznawania niekorzystnych zmian rozwojowych wychowanków ośrodków, wykrywania w środowisku wychowawczym /domowym, szkolnym, grupie rówieśniczej, lokalnym/ czynników negatywnych, wpływających destruktywnie na jednostkę lub też stanowiących potencjalne dla niej zagrożenie, a także w celu gromadzenia informacji pedagogicznych i psychologicznych w wyżej wymienionych zjawiskach, likwidowania zaburzeń rozwijających się u wychowanka oraz w celu wzmacniania systemu wychowawczego^{9/}.

Resocjalizację lub socjalizację podejmowaną w ośrodkach możemy określić wspólnym mianem uspołeczniania. Jest to jednak określenie zbyt szerokie rozumiane jako efekt, wchodzenie w kulturę zwaną akulturą z jednej strony, z drugiej jako kształtowanie osobowości społecznej albo nabywanie społecznej dojrzałości^{10/}. W znaczeniu węższym resocjalizacja będzie oznaczać wychowanie od nowa jednostki, będzie to też wychowanie korygujące złe skutki wcześniej popełnionych błędów lub działania czynników, nad którymi nie wystąpiła dostateczna kontrola^{11/}. Działalność resocjalizacyjną ośrodków kuratorskich w stosunku do nieletnich określimy jako oddziaływanie różnorodnymi środkami wychowawczymi na jednostki źle przystosowane do środowiska społecznego, wspomaganie przy powtórnym wchodzeniu nieletniego w życie normalnego społeczeństwa oraz kształcenie pozytywnym norm i postaw moralnych, niwelowanie bodźców negatywnych.

Należy podkreślić, iż działalność profilaktyczna i resocjalizacyjna ośrodków jest uzależniona od wielu czynników, np. osobowościowych, środowiskowych, organizacyjnych, jednak część działań powinna zostać skierowana na stworzenie nieletnim objętych

dozorem kuratorskim właściwych warunków rozwoju. Ośrodki winny bowiem realizować zadania wynikające z pełnionych przez nie funkcji: opiekuńczo-wychowawczej, dydaktycznej i społecznej a także kompensacyjnej.

Podjęmowana działalność diagnostyczno-prognostyczna przez ośrodki kuratorskie wynika z kolejnego założenia programowego i stanowi jeden z niezbędnych warunków powodzenia procesu profilaktyki i resocjalizacji.

Kadra ośrodków programuje bowiem indywidualny i zbiorowy proces wychowania nieletnich w oparciu na aktualnej ocenie sytuacji psychologiczno-społecznej jednostki, dotychczasowej historii jej życia, a także na podstawie "... umiejętności poprawnego przeprowadzania czynności diagnostycznych i właściwego postawienia diagnozy pedagogicznej oceny własnych działań i uzyskanych w procesie wychowania wyników ..." ^{12/}.

Koniecznym wydaje się również fakt poszerzenia indywidualnej diagnozy pedagogicznej o diagnozę środowiskową, należy bowiem ustalić "... w jakim kierunku środowisko oddziałuje na osobnika i jak silne jest jego oddziaływanie..." ^{13/}.

Systematycznie prowadzona działalność diagnostyczna może spełniać równocześnie funkcję profilaktyczną, ponieważ wczesne rozpoznanie, ocena, a także przewidywanie /prognoza/ wystąpienia zjawisk niepożądanych z wychowawczego punktu widzenia może zapobiec niejednokrotnie nieprzystosowaniu społecznemu nieletnich.

E.Trempała prognozę pedagogiczną ujmuje jako "... przewidywanie oparte na określonych danych. Zespół /lustracji środowiskowej rady wychowania wspólnie z wychowawcą klasy/ po postawieniu diagnozy musi określić prognozę, czyli wybiec myślą naprzód, ustalić precyzyjny program działania wychowawczego, wykorzystując dotychczasową wiedzę pedagogiczną, psychologiczną, socjologiczną i metodyczną ... musi określić jakie są perspektywy ingerencji ... i jak dalece działanie jego może być skuteczne ..." ^{14/}.

Prognoza psychologiczna wg H. Nanowicz-Chrzanowskiej zawiera wskazania w zakresie postępowania wychowawczo-leczniczego, czyli zalecenia terapeutyczne. Odnosi się ona do czasu trwania, sposobu postępowania, rezultatów pewnych procesów lub aktywności jednostki ^{15/}.

Obie definicje zawierają elementy naukowego przewidywania możliwego zachowania jednostek w określonym czasie przyszłym. Można zatem przyjąć za niezbędną w zorganizowanej działalności ośrodków kuratorskich pracy z młodzieżą działalność diagnostyczną, prognostyczną oraz terapeutyczną - profilaktykę i resocjalizację.

3. S t r u k t u r a o r g a n i z a c y j n a o ś r o d - k ó w

Główne założenia programowe w stosunku do nieletnich ośrodków realizują w toku organizowanych cztery razy w tygodniu zajęć w wymiarze czterech godzin /w godzinach popołudniowych/. Aby zabezpieczyć systematyczną i planową pracę ośrodków należy przeznaczyć do ich działalności odpowiednią bazę lokalową i rekreacyjną w terenie otwartym. Można w tym celu wykorzystać klasy szkolne /izby lekcyjne/, świetlice szkolne, pomieszczenia spółdzielczości mieszkaniowej, zakładów pracy oraz lokale w domach kultury, pałacach młodzieży i ogrodach jordanowskich.

4. L o k a l i t e r e n r e k r e a c j i

Uwzględniając świetlicowy charakter pracy w ośrodkach /zajęcia ciche i głośne/, należałoby udostępnić tym placówkom dwie izby oraz zorganizować zaplecze gospodarcze /ewentualnie wygospodarować i przeznaczyć na ten cel niewielką powierzchnię użytkową/, szatnię i udostępnić pomieszczenia higieniczno-sanitarne. Duże znaczenie w pracy ośrodków mają tereny rekreacyjne otwarte, boiska sportowe, place zabaw, zieleńce, na których przeprowadza

się zajęcia sportowe i zabawy ruchowe.

Lokal ośrodka wyglądem i wystrojem wnętrza nie powinien przypominać izby lekcyjnej, w której młodzież spędza godziny przedpołudniowe. Kameralny i estetyczny wygląd pomieszczeń może bowiem stać się bodźcem zachęcającym do udziału w zajęciach ośrodka. Należy w tym miejscu podkreślić, iż młodzież i dzieci rekrutowane przez sąd do ośrodków, posiadają trudne warunki mieszkaniowe, często charakteryzujące się niską kulturą ich użytkowania.

W miarę możliwości wychowawca ośrodka wyznacza nieletnim stałe "swoje" miejsce przy stole, w świetlicy, na półce z książkami, szafce itp.

Na wyposażenie ośrodków oprócz sprzętu podstawowego, takiego jak: stoły, krzesła, szafy, półki, powinny się złożyć urządzenia i sprzęt audiowizualny, gry i zabawy świetlicowe, materiały i pomoce do zajęć plastycznych, praktyczno-technicznych, sprzęt sportowy. Ilość wychowanków, uczestników zajęć nie powinna przekraczać 30 osób. W organizowaniu ośrodka winno uwzględniać się liczbę wychowanków, biorąc pod uwagę normy powierzchniowe, higieniczne, wentylacyjne, a także sprzęt i wyposażenie.

5. K a d r a

Na stanowiska kierowników ośrodków powinno powoływać się kuratorów zawodowych /przez prezesów sądów/, natomiast pozostałą kadrę pedagogiczną rekrutują sądy rejonowe w porozumieniu z wydziałami oświaty spośród kuratorów społecznych dla nieletnich oraz wychowawców-instruktorów, nauczycieli i wychowawców społecznych.

W ośrodkach można zatrudniać osobę do eksploatacji i konserwacji pomieszczeń, a także do wykonywania prac porządkowych wykraczających poza możliwości uczestników.

Kierownik ośrodka - kurator zawodowy dla nieletnich opracowuje plan pracy, harmonogram zajęć i czuwa nad realizacją wytycznych planu. Może również prowadzić zajęcia w ośrodku w zastępstwie osób nieobecnych. Do obowiązków kierownika należy również kontrolowanie na bieżąco działalności ośrodka i troska o podnoszenie poziomu pracy. W zakresie obowiązków kierownika mieszczą się także następujące czynności: przekazywanie przewodniczącemu wydziału dla nieletnich spostrzeżeń i uwag wynikających z kontroli działalności ośrodka, utrzymywanie kontaktów z miejscowymi instytucjami państwowymi, organizacjami młodzieżowymi i innymi organizacjami społecznymi, sprawowanie nadzoru nad samorządem uczestników ośrodka, planowanie środków finansowych na potrzeby ośrodka i rozliczanie się z kwot podjętych zaliczkowo na wydatki, prowadzenie dokumentacji oraz załatwianie innych spraw związanych z organizacją działalności ośrodka ^{16/}. W rekrutacji kadry do ośrodków kuratorskich trzeba uwzględnić predyspozycje psychiczne przyszłych wychowawców do pracy z dziećmi trudnymi, zdemoralizowanymi, dziećmi, które często popadają w konflikt z prawem. Personel pedagogiczny ośrodków winien posiadać również przygotowanie merytoryczne w zakresie wyrównywania braków w wiadomościach szkolnych i organizacji czasu wolnego, charakteryzować się zaangażowaniem w pracy społecznej, dobrowolnym wyrażeniem zgody na współdziałalność z sądem, szkołą i środowiskiem w zakresie profilaktyki i resocjalizacji. Sąd pokrywa koszty z tytułu pełnienia obowiązków kuratora i wypłaca /w ośrodkach już funkcjonujących/ kadrze ośrodków ryczałt miesięczny w wysokości 500 zł z funduszu pomocy postpenitencjarnej. Niezależnie od wyżej wymienionej kwoty kuratorzy otrzymują zwrot kosztów ponoszonych w związku ze sprawowaniem dozoru nad nieletnim lub nadzoru nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej uczestnika ośrodka ^{17/}.

Do obowiązków kuratora podejmującego zajęcia w ośrodkach kura-

torskich należą następujące czynności:

- pełnienie dozoru nad nieletnim, wobec którego sąd zastosował dozór jako środek opiekuńczy lub wychowawczy i skierował dziecko do ośrodka,
- sprawowanie nadzoru nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej,
- prowadzenie zajęć w ośrodku dwa razy w tygodniu w wymiarze do 8 godzin,
- współpraca z rodzicami lub opiekunami uczestników /ośrodków/, szkołami, do których nieletni uczęszczają lub zakładami pracy, w których są zatrudnieni,
- stosowanie w indywidualnej pracy wychowawczej zaleceń wynikających z opinii psychologa i lekarza,
- w uzasadnionych przypadkach składanie wniosków sędziemu dla nieletnich o skierowanie uczestników na badanie do ośrodka diagnostycznego,
- udzielanie pomocy w zależności od potrzeb i sytuacji nieletnich.

Należy podkreślić, iż w ośrodkach kuratorskich mogą być również zatrudnieni wychowawcy - instruktorzy oraz nauczyciele.

Do obowiązków wyżej wymienionych osób należy:

- kontrolowanie wyników w nauce i udzielanie nieletnim pomocy w zakresie wyrównywania braków w wiedzy objętej programem szkolnym,
- prowadzenie innych zajęć dydaktyczno-wychowawczych wynikających z planów pracy ośrodka ^{18/}.

Wstępne badania nad funkcjonowaniem kuratorskich ośrodków w Bydgoszczy wykazały, iż istnieje brak kontaktów pomiędzy kadrą pełniącą obowiązki kuratorów a wychowawcami i instruktorami w zakresie realizacji jednolitego procesu wychowania /w poszczególne dni tygodnia/ w stosunku do uczestników.

Brak dwukierunkowej informacji utrudnia organizację działalności w ośrodku, a także obniża poziom procesu socjalizacji nieletnich.

Wskazany byłby systematyczny zapis obserwacji, uwag, wskazówek dotyczących postępowania z nieletnimi, z ich rodzicami, opiekunami, a także uwag uzyskanych od nauczycieli i dyrekcji szkół.

6. F o r m y p r a c y i t r e ś c i z a j ę ć w o ś r o d k a c h

W myśl zarządzenia Ministra Sprawiedliwości ^{19/} w działalności kuratorskich ośrodków winny występować następujące formy i treści zajęć:

- zespołowe i indywidualne omawianie problemów wychowawczych na przykładach pozytywnych i negatywnych zachowań oraz zdarzeń w środowisku,
- wykonywanie prac społecznie użytecznych na rzecz ośrodka i środowiska,
- kontrolowanie wyników nauczania i udzielanie pomocy w rozwiązywaniu trudności dydaktycznych,
- prowadzenie pogadanek, konkursów, czytelnictwa, gier, zabaw ruchowych i imprez sportowych,
- organizowanie turystyki /biwaki, wyjazdy, kolonie, obozy/,
- organizowanie pracy w kołach zainteresowań,
- wykorzystanie środków masowego przekazu /radia, telewizji, kina, teatru/ jako podstawy do dyskusji z zakresu przekazywanej problematyki ^{20/}.

A oto dokładniejsze zaprezentowanie niektórych z wymienionych form.

C z y t e l n i c t w o: rozwijając zamiłowania czytelnika i propagując czytelnictwo wśród wychowanków, należy uwzględnić ich fazę rozwojową. Poprzez czytelnictwo można zainteresować wychowanków różnymi dziedzinami wiedzy, podnieść wyniki nauczania, wypełnić rezerwy czasu wolnego, w wyniku czego zmniejsza się lub eliminuje jedną z przyczyn przestępczości i demoralizacji. Zaintere-

sowanie czytelnictwem można rozwinąć przez uwzględnianie w zajęciach /lub kole/ różnorodnych form pracy z książką: organizację kącika czytelniczego, wystawy, prenumeratę prasy i czasopism młodzieżowych, urządzenie konkursów i zgaduj-zgaduli czytelnicznych.

Z a b a w y i g r y ś w i e t l i c o w e - nie można w zajęciach pominąć gier dydaktycznych, rozrywek umysłowych, zabaw towarzyskich, gier stolikowych, zręcznościowych oraz zabaw typu harcerskiego itp.

Z a j ę c i a p l a s t y c z n e - w ramach tych zajęć można organizować wystawy, konkursy ilustrujące książki i przeżycia.

Wykorzystać należy różne techniki wykonywania prac:

- a/ rysunek ołówkiem, węglem, patykami, świecą,
- b/ wysypywanke - układankę z szyszek, piasku, muszelek,
- c/ malowanie kredkami, akwarelą,
- d/ wycinanie ze skóry, gałganów, plastiku,
- e/ wydzierania, wydrapywania.

W zajęciach typu świetlicowego należy uwzględnić także dekorację lokalu według projektu dzieci, projekcję filmów upowszechniających sztukę, gromadzenie albumów i reprodukcji malarskich, organizowanie wycieczek do muzeum oraz w celu poznania zabytków kultury i architektury.

Z a j ę c i a p r a k t y c z n e stwarzają duże możliwości przygotowania nieletnich do życia. Można organizować zajęcia, na których młodzież nauczy się gotować, szyć, wykonywać zabawki, rekwizyty i stroje do zabaw.

W ramach z a j ę ć u m u z y k a l n i a j ą c y c h powinno uczyć się nieletnich śpiewu, słuchania muzyki, zabawy ze śpiewem, tańca w oparciu na zbiorze płyt, taśmach magnetofonowych, radiu, instrumentach muzycznych.

Konieczne w procesie resocjalizacji i profilaktyki jest wykorzystanie różnorodnych f o r m p r a c y t e a t r a l n e j.

Rozwijają one osobowość wychowanków, kształtują zasady moralne i normy postępowania. Teatr lalek, bajka lub inscenizacje nie pozostawiają dzieci obojętnymi na zawartość moralną i estetyczną przedstawienia. W zależności od zainteresowań, zdolności, wieku, można wybrać odpowiednią formę pracy np. scenki mimiczne, scenki rodzajowe, inscenizacje bajek i baśni, wierszy, nowel, fragmentów powieści, teatr cieni, teatr lalek i inne.

W zajęciach rozwijających zainteresowania wychowanków można w kuratorskim ośrodku kształtować zamiłowania historyczne, kolekcjonerskie, związane tematycznie z najbliższą okolicą bądź organizować zajęcia o tematyce przyrodniczej; a więc pielęgnować rośliny, prowadzić akcje leśne, hodować ryby itp.

Sport i wychowanie fizyczne ośrodki rozwijają przez: organizowanie rozrywek sportowych między ośrodkami, gry i zabawy na wolnym powietrzu, w sali gimnastycznej, porządkowanie boiska i placu zabaw, organizację lodowiska w okresie zimy.

W zakresie turystyki i krajoznawstwa kuratorskie ośrodki mogą uwzględniać wycieczki piesze, rowerowe, niedzielne biwaki, obozy letnie o charakterze sportowym bądź krajoznawczym.

Kuratorskie ośrodki winny również zapewnić swym podopiecznym dłuższy wypoczynek w okresie wakacji, a więc organizować kolonie, obozy, półkolonie.

Ważne jest także podanie nieletnim w godzinach pobytu w ośrodku posiłku /podwieczerek/, którego koszt nie przekracza 9 zł na osobę /mogą to być kanapki, herbata, kawa, deser, słodycze lub owoce.

Właściwa organizacja i planowanie wszystkich wymienionych form pracy przyspieszy proces integracji członków grupy formalnej. Tematykę zajęć i formy pracy dobiera się, uwzględniając fazy rozwoju psychofizycznego dziecka, jego zainteresowania, uzdolnienia,

a także rozpatruje się możliwości lokalowe, kadrowe oraz materialne.

Zaplanowanie pracy w kuratorskich ośrodkach pozwalające na uniknięcie monotonii zajęć można uznać za obmyślanie zbiorowej terapii dla wszystkich nieletnich.

7. R o z p o z n a n i e w a r u n k ó w ś r o d o w i s - k a w y c h o w a w c z e g o n i e l e t n i c h

Planowanie i organizowanie programu terapii w stosunku do poszczególnych nieletnich objętych dozorem kuratorskim winna poprzedzić diagnoza środowiska wychowawczego nieletnich i jego składników. Kuratorzy, wychowawcy społeczni, nauczyciele mogą w tym celu wykorzystać arkusz diagnostyczny pomiaru środowiska wychowawczego opracowany przez E. Trempałę na użytek szkoły, uzupełniając go np. informacjami dotyczącymi: struktury rodziny, ewentualnych objawów patologii społecznej występujących w rodzinie, danymi o miejscu pracy, zawodzie i wykształceniu rodziców, zmianowości ich pracy, atmosfery wychowawczej i więzi emocjonalnej łączącej członków rodzin, przebytych chorób, historii życia dziecka itd.

Zgromadzone drogą wywiadu, obserwacji, analizy akt sądowych i szkolnych, indywidualnych rozmów informacje pozwolą na opracowanie wstępnej diagnozy /rozpoznania/ składników środowiska aktywnie oddziaływujących na nieletnich.

W celu dokładnego prowadzenia zapisu diagnozy wskazane byłoby założenie teczek lub zeszytów dla każdego dziecka przeznaczonego na programowanie sposobów terapii, kontroli i oceny /przy czym nie należy w kuratorskich ośrodkach powielać materiałów zgromadzonych przez Sąd dla nieletnich, lecz udostępnić wszystkim kuratorom społecznym akta nieletnich z ośrodków/.

Diagnoza indywidualna poszerzona o diagnozę rodzinną i środowis-

kową opracowaną przez kuratorów i nauczycieli ^{21/} wymaga uwzględnienia zagadnień dotyczących ustalenia przyczyny skierowania do kuratorskiego ośrodka oraz objęcia dziecka i rodziny dozorem kuratorskim, sposobu zbierania informacji o środowisku wychowawczym nieletniego, stopnia rzetelności informacji i opisu stwierdzonych faktów, określenie aktualnej sytuacji życiowej nieletniego, uzasadnienie diagnozy, prognozy "naprawy" oraz sugestii co do metod i środków, a także warunków, które należy uwzględnić przy planowaniu i realizacji postępowania naprawczego.

8. I n t e g r a c j a ś r o d o w i s k a w y c h o w a w c z e g o n i e l e t n i c h k u r a t o r s k i c h o ś r o d k ó w p r a c y z m ł o d z i e ż ą

Pozainstytucjonalną płaszczyzną oddziaływań ośrodków kuratorskich w pracy z młodzieżą jest środowisko wychowawcze podopiecznych, takie jak: dom, szkoła, grupa rówieśnicza oraz rejon osiedla, w którym ośrodek funkcjonuje.

Integracja sił społecznych, domu i szkoły jest warunkiem socjalizacji i szybkiego powrotu wychowanków do społeczeństwa.

Podejmując w s p ó ł d z i a ł a n i e z d o m e m, można wykorzystać doświadczenia uzyskane przez E.Trempałę na terenie szkoły z zakresu przetwarzania środowiska domowego dzieci, które sprawiają trudności wychowawcze i dydaktyczne ^{22/}.

Wydaje się konieczne, aby rodzicom i szkole ośrodki udzielały konkretnych informacji dotyczących rezultatów pracy wychowawczej z nieletnimi oraz podsuwały pewne sugestie i rozwiązanie trudnych sytuacji wychowawczych.

Ośrodki powinny podejmować i realizować zadania dotyczące także resocjalizacji rodziców nieprzystosowanych społecznie /alkoholików, przestępców, rodziców charakteryzujących się negatywnym stosunkiem do pracy/. Uzyskanie pozytywnych efektów procesu resocja-

lizacji rodziców będzie uzależnione od współdziałania z sądem, szkołą, Społecznym Komitetem Alkoholowym, placówkami służby zdrowia, zakładami pracy, Frontem Jedności Narodu, PIPS-em, TWP, ZBOWiD-em i innymi placówkami.

Organizacja środowiska wychowawczego wymaga uwzględnienia następujących etapów działania:

- 1/ Rozpoznania i diagnozy potrzeb, dzieci, młodzieży, dorosłych danej rodziny oraz społeczności sąsiedzkiej.
- 2/ Wyszukiwania i określenia sił środowiska, jednostek ludzkich, zespołów i instytucji funkcjonujących w kierunku zaspokajania potrzeb jednostkowych oraz wartości niematerialnych, np. tradycji, zwyczajów.
- 3/ Trzeci etap w organizacji środowiska wychowawczego nieletnich to koordynowanie i współdziałanie poszczególnych składników środowiska.

Współdziałanie ze środowiskiem szkolnym powinno rozpocząć się od ustalenia przyczyn niepowodzeń szkolnych oraz etiologii trudności wychowawczych. Wspólny program terapii /kuratorskiego ośrodka i szkoły/, wspólna obserwacja i systematyczna kontrola przebiegu terapii są bowiem warunkiem pomyślnej resocjalizacji nieletnich. Nie można pomijać również w procesie reedukacji współdziałania i kontaktów /konsultacji/ z poradnią wychowawczo-zawodową.

Integracja środowiska lokalnego ośrodka powinna rozpocząć się od uaktywnienia sił społecznych, takich jak: komitety blokowe, komitety rodzicielskie, komitety opiekuńcze, środowiskowe komisje do spraw młodzieży i dzieci, kluby, świetlice, włączenia ich w proces wychowania, przetwarzania środowiska podopiecznych w kierunku pozytywnym.

Reasumując można powiedzieć, że koncepcja kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą jest niezwykle cenna i godna rozpowszechnienia, wypełnia bowiem lukę w systemie środków wychowaw-

czych i poprawczych o charakterze wolnościowym. Pozwala objąć wszystkich nieletnich potrzebujących pomocy i opieki społeczeństwa i kuratora. Wychowankowie nie są pozbawieni naturalnego środowiska, objęci są natomiast izolacją od negatywnych bodźców środowiskowych, ośrodki dostarczają szeregu środków kompensacji, chronią przed wykołajaniem i demoralizacją.

-
- 1/ K.Marzec-Holka, Działalność kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą. /W:/ Studia Pedagogiczne nr 2. Bydgoszcz 1976.
 - 2/ E.Trempała, Problemy opieki wychowawczej w osiedlu mieszkaniowym /W:/ Pedagogika Opiekuńcza, Warszawa 1977, WSiP.
 - 3/ Bydgoszcz podzielona jest administracyjnie na 19 osiedli mieszkaniowych, w których obecnie jedna ze szkół podstawowych osiedla realizuje założenia szkoły środowiskowej wg koncepcji E.Trempały.
 - 4/ L.Gomółka, Społeczne uwarunkowania i główne kierunki działania resortu Oświaty i Wychowania w dziedzinie profilaktyki i resocjalizacji. Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Warszawa 1976.
 - 5/ J.Bafia, Zapobieganie przestępczości, /W:/ Zagadnienia patologii społecznej. Praca zbiorowa. Red. A.Podgórecki, Warszawa 1976, s. 517.
 - 6/ J.Bafia, Zapobieganie przestępczości ... /s. 526 - 527/.
 - 7/ E.Trempała omawia profilaktykę w rejonie szkoły w pozycji Wychowanie w środowisku szkoły. Bydgoszcz 1974, s. 176.
 - 8/ A.Kamiński, Funkcje pedagogiki społecznej. Warszawa 1972, s.71.
 - 9/ Profilaktyka i resocjalizacja w pracy szkoły. Praca zbiorowa. Red. B.Tomiczka, Warszawa 1973, s. 11.
 - 10/ S.Kowalski, Socjologia wychowania w zarysie. Warszawa 1974, s. 295.
 - 11/ op. cit., s. 13.
 - 12/ R.Janeczko, Niektóre problemy diagnostyki pedagogicznej w metodzie indywidualnych przypadków /W:/ Metodologia pedagogiki społecznej. 1974. s. 350.
 - 13/ H.Muszyński, Wstęp do metodologii i pedagogiki. Warszawa 1971, s. 83.
 - 14/ op. cit., s. 181.
 - 15/ H.Nanowicz-Chrzanowska, Przewidywanie zachowania przestępczego

- młodzięży w świetle badań psychologicznych /W:/ Prognozowanie kryminologiczne. Wybrane zagadnienia. Warszawa 1975, s. 155-160.
- 16/ Zarządzenie nr 8/76/N Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 lutego 1976 r. w sprawie kuratorskich ośrodków pracy z młodzieżą, § 16.
- 17/ Dziennik Urzędowy nr 18 poz. 107 z dnia 3 maja 1973 r. § 20 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.
- 18/ Zarządzenie nr 8/76/N ... op. cit., § 17.
- 19/ Zarządzenie nr 8/76/N ... op. cit., § 17.
- 20/ Katalog, który zawiera wyżej wymienione propozycje został opracowany na podstawie Poradnika dla wychowawców świetlic szkolnych. A. i Z. Wiech. Warszawa 1975.
- 21/ Właściwa diagnoza rozmiaru nieprzystosowania społecznego nieletnich i jej przyczyny wymagają w trudniejszych przypadkach współdziałania z innymi specjalistami: pedagogiem społecznym, psychologiem, psychiatrą, pediatrą, osobą, która dobrze zna środowisko rodzinne lub sąsiedzkie nieletniego.
- 22/ E. Trempała, Integracja podstawowych środowisk wychowawczych a rezultaty pracy pedagogicznej szkoły. Bydgoszcz 1966.